

Mitä on kieli? Kielten ja tutkimussuuntien rajapinnoilla CROSSLING-symposiumissa

Helmi-maaliskuun vaihteessa 2013 tuolin kaksivuotias CROSSLING-verkosto¹ järjesti Itä-Suomen yliopiston Joensuuun kampuksella ensimmäisen symposiuminsa. Verkoston jäseniä on alusta asti yhdistänyt mielenkiinto eri kielten ja tutkimussuuntausten välisiin kontakteihin, eikä symposiumin aihepiiriäkään haluttu rajata tiukasti. Kiertokirjeessä esitelmien aiheiksi esitettiin laveasti muun muassa kielikontakteja, kielenmuutosta ja variaatiota, kielenomaksumista ja monikielisyttä, kääntämistä erityisenä kielikontaktitilanteena sekä näiden lähestymistapojen keskinäisiä suhteita ja rajapintoja.

Osallistujia symposiumiin saapui 17 maasta, muun muassa Saksasta, Belgiasta, Iso-Britanniasta, Venäjältä, Iranista – kaukaisimmat vieraat matkustivat Joensuuhin Japanista ja Hongkongista saakka. Osanottajat edustivat yhteensä 28:aa eri yliopistoa. Kutsuttuina puhujina olivat Gaëtanelle Gilquin (Université catholique de Louvain), Anna Verschik (Tallinna Ülikool) sekä Viktor Becher (Universität Hamburg), jonka tutkijapari Svenja Kranich (Universität Potsdam) ei valitettavasti päässyt saapumaan. Symposiumin esitelmät oli jaettu 13 sektioon, jotka keskittyivät muun muassa englannin kielen varieteetteihin, fonologian lainautumiseen, lainasanatutkimukseen, koodinvaihtoon, monikielisyyteen ja -kulttuurisuuteen käännöstieteessä, sukukielten kontakteihin sekä kielen omaksumiseen

monikielisessä kontekstissa. Yhteensä 43 sektioesitelmässä käsiteltiin noin 50:tä erilaista kieltä tai kielimuotoa, ja tutkimusmenetelmistä edustettuina olivat esimerkiksi oppijankorpuustutkimus, käännöstutkimus, keskusteluanalyysi, historialliset menetelmät sekä erilaiset haastattelu- ja havainnointimenetelmät, joissa kielen lisäksi huomioidaan muutkin viestintämuodot, kuten eleet, liikkeet tai kuvat.

Menetelmien kirjoja

Varsinaista symposiumia edeltävänä päivänä järjestettiin yhteistyössä Langnet-tutkijakoulun kanssa menetelmätyöpaja, jonka tarkoituksena oli saattaa yhteen eri tutkimussuuntauksia edustavia tutkijoita ja madaltaa kynnyistä eri menetelmien koekiluun ja erilaisten aineistojen hyödyntämiseen. Jatko-opiskelijoilla oli myös mahdollisuus esitellä omia menetelmiään ja kysyä neuvoa monialaiselta asiantuntijajoukolta.

Opettajista Anna Verschik kertoi kentätöskentelystä kielikontaktitutkijan näkökulmasta, Gaëtanelle Gilquin opasti tekstikorpuksen tarjoamiin mahdollisuuksiin oppijankielen tutkimuksessa sekä teoriassa että käytännössä ja Matti Miestamo (Stockholms universitet) esitteli seikkaperäisesti WALS:n (*The world atlas of language structures*) mahdollisuuksia. Saimme huomata, ettei WALS olekaan vain näppärä kielikartasto: sehan on kokonainen tietokanta laajoine lähdeviitteineen ja hyödyllinen apuväline jokaiselle maailman kielten fonologisesta, kieliopillisesta

1. <https://wiki.uef.fi/display/CROSSLING/CROSSLING>.

ja leksikaalisesta rakenteesta kiinnostuneelle tutkijalle.

Työpajassa kuultiin myös eräistä erikoistuneemmista, erityisesti käännostieteen tarpeisiin kehitetyistä menetelmistä. Riitta Jääskeläinen (Itä-Suomen yliopisto) arvioi kahta uutta käännostutkimuksessa käytettävää kokeellista menetelmää: TAP eli *Think Aloud Protocols* ja *Translog* talentavat käännostyön välivaiheita, joiden otaksutaan tekevän näkyväksi kääntäjän valintoja eri käännostvaihtoehtojen välillä. Näistä pyritään edelleen päätelmään, mitä kääntäjän mielessä liikkuu. Jääskeläinen pohtikin, missä määrin tämä on mahdollista. Kuinka suoraan käännostprosessin välivaiheet kuvaavat kääntäjän ”ääneen ajattelua”? Miten hienojakoisesti kielentämisen vaihtoehtoja voidaan kuvata, ja kuinka tietoinen kääntäjä on valinnoistaan? Jääskeläisen mukaan TAP-koejärjestelyissä on havaittu paljon parantamisen varaa. Tarvitaan myös lisää tietoa kieltenvälisistä eroista ja yhtäläisyyksistä ja niiden vaikutuksesta käännostprosessiin.

Missä kulkevat kielen rajat?

Vaikka symposiumissa edustettuina olleiden kielten joukko oli laaja ja tutkijoiden teoriataustat, aineistot ja menetelmät moninaiset, esitelmiä näytti luonnehtivan yhteinen teema: mitä – tai mikä – on kieli? Esitelmät tarjosivat erilaisia näkökulmia siihen, miten kieli voidaan määrittellä, kuinka siitä voidaan puhua ja miten yksittäinen kielimuoto rajautuu toisaalta toisiin kieliin ja toisaalta muihin kommunikaatiojärjestelmiin. Esille nousi myös äidinkielen merkitys ympäröivän maailman hahmottamisessa. Olemmehan aina tavalla tai toisella äidinkielen vankeja turvautuessamme sen sanavaroihin ja kategorioihin. Myös tutkiessamme kieltä tukeudumme usein turhankin kyseenalaistamatta perinteisiin käsitteisiin ja luokitteluihin.

Yksi symposiumin kolmesta plenaristista oli Anna Verschik, joka tunnetaan kielikontaktien, monikielisyyden ja monikielisten yhteisöjen tutkijana. Esitelmässään hän problematisoi äidinkielen käsitettä. Mikä voidaan laskea äidinkieleksi, ja miten hyvin kieltä pitää osata, jotta sitä voidaan pitää yksilön äidinkielenä? Verschikin mukaan tyypillisiä kielikontaktitilanteen ilmentymiä, kuten lainasanoja ja koodinvaihtoa, ei voi pitää osoituksena heikosta kielitaidosta. Useamman kielen ilmaisuvarantojen hyödyntämiselle on löydettävissä muita, paremmin perusteltuja funktioita. Verschik havainnollisti väitettään kahdella haastattelulla, joiden kaksikieliset informantit puhuivat sekä jiddisiä että liettuaa. Koodinvaihtoon ja sanaston lainautumiseen pureuduttiin myös useassa sektioesitelmässä ja samalla osoitettiin niiden keskeisyys kommunikaatiossa.

Kiinnostavia ja ainakin meille uusia olivat Verschikin käyttämät termit *yksikielisyydivinouma* (*monolingual bias*) ja *rajattu oletuskieli* (*default languages with borders*). Useinhan yksikielisyyttä nähdään normina ja kaksi- tai monikielisyyttä poikkeuksena. Tällaisessa harhassa voi elää niin kielentutkija kuin koko yhteiskuntakin. Vaikka suurin osa maailman ihmisistä on kaksi- tai monikielisiä, kielentutkimus on voimakkaasti keskittynyt – ja keskittyy edelleen – yksittäisiin kieliin. Esimerkiksi englantia on aivan viime aikoihin asti nähty lähinnä kahden standardin valossa (britti- ja amerikanenglanti), ja kontaktivaikutukset on sivuutettu ainakin kielenopetuksessa ilkkuruisina poikkeamina. Selvää on, että suhtautuminen kielten vaihteluun ja käsitys kielten välisestä rajoista vaihtelee. Puhuttaessa äidinkielestä tai -kielistä puhutaan kuitenkin aina myös muista ihmisyyteen liittyvistä teemoista, sillä kieli-identiteetti liittyy vahvasti muun muassa yksilön kansallisuuteen, etnisyyteen, uskontoon ja politiikkaan.

Käsitteellistäminen ja kieliopillisten kuvausten laatiminen on yksi tapa rajata ja määritellä kieltä. Terminologiasta ja kielioppiperinteestä puhuivat esitelmisään muiden muassa Olga Shitts ja Dina Mymrina (Tomsk State University) sekä Maria Kok (Itä-Suomen yliopisto). Shitts ja Mymrina tarkastelivat, millainen vaikutus venäjän kielioppiperinteellä on Venäjällä puhuttavien uralilaisten kielten kuvaukseen. Venäjään pohjautuvan kuvaus-tradition mukaisesti udmurtin laatua ilmaisevat sanat luokitellaan kieliopeissa yleensä adjektiiveiksi. Kategorisointi ei kuitenkaan tee oikeutta udmurtin kieli-järjestelmälle, koska udmurtin laatusanat eivät taivu venäjän adjektiivien tapaan vaan toimivat lauseissa pikemminkin ad-verbina. Shittsin ja Mymrinan esitelmä havainnollisti yksittäiskielten tutkimuksen ja kielitypologisesti suuntautuneen tutkimuksen eroja. Jos tutkijan tavoitteena on kuvata yksittäistä kieltä mahdollisimman tarkasti, hän ei aina voi turvautua jo valmiina oleviin termeihin tai luokittelumalleihin – ainakaan yksinkertaisesti samalla kuvaa tutkimastaan kielestä (ks. mm. Haspelmath 2007, 2010).

Maria Kok käsittelee puheenvuorossaan kieliopillisten käsitteiden ja terminologian lainautumista yhden kielen kuvaus-järjestelmästä toiseen. Tapausesimerkeinä olivat suomen menneen ajan aikamuotojen nimitykset. Nehän ovat peräisin latinasta, jonka tempussysteemi on kuitenkin huomattavan erilainen kuin suomen. Latinassa tempukset ilmaisevat myös verbin aspektia, mihin niiden nimityksetkin perustuvat. Kokin esitelmästä virisi mielenkiintoinen keskustelu, koska yleisössä oli myös Irja Alho, yksi *Ison suomen kieliopin* kirjoittajista. Alho valotti kuulijoille keskustelua, jota aikamuotojen nimityksistä oli kieliopin kirjoitusvaiheessa käyty. Vielä tuolloin *imperfekti*-nimityksestä luopuminen ja sen korvaaminen sisällöllisesti oikeammalla nimityksellä *preteriti* oli tunnut liian radikaalilta ratkaisulta.

Yksi symposiumin sektioista oli omistettu kielen ja muiden viestintäjärjestelmien välisen rajankäynnin tarkastelulle. Erityisen mieleenpainuva oli Sangeeta Bagga-Guptan (Örebro University) esitelmä viestintätilanteen multimodaalisuudesta. Bagga-Gupta havainnollisti esitystään videoleikkeellä, jossa aikuinen ja vielä lukutaidoton lapsi käyttivät iPadin kuvakkeita viestintää ja muistia tukevana välineinä. Samassa sektiossa kuultiin myös kiinnostava esitelmä portugalilaisesta kohtaamisesta monikielisessä yhteisössä. Sílvia Melo-Pfeifer ja Alexandra Schmidt (University of Aveiro) olivat tutkineet Saksassa asuvien portugalilaisperheiden lasten suhdetta *perintökieleensä* (*heritage language*) eli vanhempiansa äidinkieleen. Aineistonsa he olivat keränneet vetämänsä kielikerhotoiminnan ohessa, ja se käsitti paitsi kielellistä dataa myös lasten piirustuksia. Kuvamateriaali kertoi ehkä sanojakin selvemmin, että saksassa asuville portugalilaislapsille perintökieli oli edelleen tärkeä osa heidän identiteettiään, vaikka sen osaaminen käytännössä saattoi olla uhattuna. Kielen multimodaalista luonnetta ja perintökieltä käsittelee myös Susan Samatan (Birkbeck, University of London) esitelmä ”Ornaments of forgetting?”. Samata käyttää metodeinaan etnografisia haastattelumenetelmiä. Hänen mukaansa kieli on syvällisesti kytköksissä aistinvaraisiin muistoihin ja konkreettisiin tekoihin. Useat hänen haastateltavistaan pystyivät osallistumaan keskusteluun heikostikin osaamallaan perintökielellä, jos saivat tukea kieliyhteisönsä ei-kielellisistä tai oheiskielellisistä viestintäkeinoista, kuten vakiintuneista muodoista (rukoukset, tervehdykset, laulut) sekä viestintätilanteisiin liittyvistä fyysisistä eleistä (kumarrukset, suudelmat, kättely, vilkuttaminen).

Näkökulmia kontakteihin

Gaëtanelle Gilquin pohti plenaariesitelmässään maailmanenglantien (*World*

Englishes) ja oppijanenglantien (*Learner Englishes*) välistä rajanvetoa. Maailmanenglanteja ovat tarkastelleet perinteisesti variaationtutkijat, kun taas oppijanenglanteja on lähestytty kielenomaksumisen tutkimuksen (*second language acquisition*, SLA) näkökulmasta. Gilquin esitteli aluksi Kachrun (mm. 1985) kehämallin, joka kuvaa englannin kielen käyttöä, asemaa ja leviämistä eri maissa. Sisimpään kehään (*inner circle*) kuuluvat maat, joissa englantia puhutaan äidinkielenä. Ulkokehälle (*outer circle*) sijoittuvat maat, joissa englanti on merkittävässä toisen kielen asemassa, ja laajenevalle kehälle (*expanding circle*) maat, joissa englantia opiskellaan ja käytetään vieraana kielenä. Maailmanenglannit sijoittuvat siis ulkokehälle ja oppijanenglannit laajenevalle kehälle.

Gilquin haastoi tiukan jaon variaationtutkijoihin ja SLA-tutkijoihin ja esitti hyvin CROSSLING-henkeen sopien, kuinka erilliset tutkimuskentät voisivat hyötyä yhteistyöstä ja teoreettisten näkökulmiensa jakamisesta. Korpuksset muodostavat tärkeän kielenomaksumisen ja variaation tutkimuksen aineistolähteen, mutta niihin tukeutumisessa on rajoituksensa. Parhaiden tulosten saamiseksi määrällinen tarkastelu on yhdistettävä laadulliseen. Gilquinin mukaan kielenoppijan korpus antaa tietoa oppijan performanssista, kun taas kokeellisesti kerätty data kertoo jotain hänen kompetensistaan. Korpusevidenssi on epäsuoraa, mutta sen pohjalta voidaan oppijan kognitiivisista prosesseista tehdä hypoteeseja, joita voidaan kokeellisesti testata esimerkiksi elisitaatiomenetelmin. (Vrt. myös Arppe ym. 2010.)

Variaation- ja korpustutkimuksen menetelmiä väitöskirjatyössään hyödyntävä Paula Rautionaho (Tampereen yliopisto) esitelmöi englannin kielen progressiiviverbistä ja osoitti, miten englannin eri varieteettien eroja ja yhtäläisyyksiä voidaan tutkia vertailukelpoisesti koostetuilla korpuksilla. Rautionahon aineistona käytetty

International Corpus of English (ICE) on koottu yhtenäisiä periaatteita noudattaen eri puolilla maailmaa käytettävistä englannin standardivarieteeteista. Tämä korpussarja laajenee kaiken aikaa kattaen mahdollisimman monta varieteettia edellä mainitun Kachrun mallin kahden ensimmäisen kehän sisältä.

Myös käännöskielen tutkimuksessa erilaiset paralleeli- ja verrannolliset korpuksset ovat tärkeä aineistotyyppi. Teksteistä saatujen esiintymisfrekvenssien pohjalta voidaan esimerkiksi tehdä oletuksia siitä, kuinka prototyyppisiä tai vaikiintuneita tietyt ilmaukset ovat. Korpusdata antaa epäsuoraa evidenssiä käännösprosessista ja kääntäjän roolista kaksikielisen kielitiedon käyttäjänä. Myös tietyn kieliparin lingvistiseen kuvaukseen käännösevidenssi tuo arvokkaan lisän, koska kohteena on autenttinen kielenilmaus kontekstissaan. Käännöksen valossa tietyn muoto-merkitys-parin käyttöpotentiaalista voi paljastua uutta tietoa; käännöskorpusten avulla on muun muassa tutkittu synonymiaa (Jantunen 2004).

Käännösten korpustutkimuksessa voi osoittautua haasteelliseksi, kuinka operationaalistaa käsitteitä ja kategorioita niin, että ne sopivat kahden tai useamman kielen tekstien luokitteluun. Jos tutkitaan konjunktion tai kirosanojen käyttöä, päästään vähemmällä teoreettisella painiskelulla, mutta jos tavoitteena on selvittää käännösprosessia lauserakenteen tasolla, joudutaan ottamaan kantaa kategorioiden kielikohtaisuuteen; laskettaessa frekvenssejä on tukeuduttava kontrastiviseen ja typologiseen tutkimustietoon ja hyödynnettävä korpusten rinnalla muitakin menetelmiä. Minna Kumpulainen esitteli väitöstutkimushankettaan, jonka yhtenä osana hän tarkastelee englannin kielen vaikutusta ensimmäisen vuoden kääntäjäopiskelijoiden tuotoksissa. Videoille tallennetuista käännöstuokioista näkyy, kuinka opiskelija ottaa usein lähtökohdakseen sanatarkan käännöksen ja

muokkaa sitä sitten edelleen. Kumpulainen käytti esimerkkinä seuraavaa lausetta: *However, it is human resilience that is lingered on throughout the film and, for this to be fully explored, Andy is paired up with the reflective 'Red' (Freeman) who provides the voice-over to Andy's silent initiation and eventual apparent resignation to his situation.* Lause on syntaktisesti erittäin mutkikas lohkorakenteineen ja upotuksineen. Sen eri käännosehdotukset havainnollistivat, miten hankalaa kieltenvälistä vaikutusta on arvioida silloin, kun lähtö- ja kohdekielen rakenteet ja sanajärjestys poikkeavat toisistaan tuntuvasti.

Samaan teemaan liittyen Jukka Mäkisalo ja Marjatta Lehtinen pohtivat, mitä käännettäessä täsmälleen siirtyy lähdetekstistä kohdetuotokseen. Mäkisalo ja Lehtinen vertailivat eri tekstilajeista kerättyjä englanninkielisiä transitiivilauseita niiden autenttisiin suomennoksiin. Vaikka lauseen syntaktinen rakenne harvemmin säilyi, lähdetekstin kognitiivinen kuvio- tausta-malli sai yleensä ilmaisunsa myös käännoksessä. Viitekehyksenä oli Croftin radikaali konstruktiokielioppi (1991, 2001), jonka mukaan lauseenjäsenkategoriat ovat kieli- ja konstruktiokohtaisia; sen sijaan esimerkiksi transitiivisuutta voidaan pitää universaalina piirteenä.

Käänno- ja keskustelututkimuksen menetelmiä yhdisti Katariina Harjunpää (Helsingin yliopisto). Hänen esitelmänsä aineisto oli koottu arkikeskusteluista, joihin sisältyi tulkkausvuoroja. Tulkkausta tutkitaan yleensä instituution kehyksissä; tässä keskustelijat olivat suomen- ja brasilianportugalinkielisiä, ja kaksikielinen puhuja käänsi toisille edellisen puhujan vuoron. Harjunpään keskustelunanalyttisestä näkökulmasta kielenkäyttö on toimintaa, samoin kääntäminen; arkikeskustelun käännosvuoron ei katsota vain toistavan edellisen vuoron sisältöä, vaan se rakentaa osaltaan yhteisyyttä, ja sitä tulee tutkia yhtä hienojakoisesti kuin muuta vuorovaikutusta.

Käännoštiede oli symposiumissa kaikkiaan vahvasti edustettuna, sillä tähän alaan kuului myös symposiumin kolmas plenaariesitelmä. Viktor Becher ja Svenja Kranich yhdistivät tutkimuksessaan käännoštieteen, kielikontaktitutkimuksen ja historiallisen tekstikritiikin menetelmiä. Becher esitteli heidän tutkimustaan varhaisista Raamatun käännoksista, joita lähestyttiin autenttisenä kielikontaktitilanteena kirjoitetun kielen tasolla. Käännoksen lopulliseen muotoon vaikutti aina kielenulkoisen todellisuus, kuten uskonnollisen yhteisön luonne ja rakenne sekä uskonnollisiin kirjoituksiin ja niiden kopioimiseen ja kääntämiseen liittyvät käsitykset ja perinteet. Toisaalta käännooksetkin ovat vaikuttaneet ympäröivään todellisuuteen sekä samasta tekstistä tehtäviin uusiin käännoksiin ja tulkintoihin: vanhalla kreikkalaisella *Septuaginta*-käännoksellä on ollut suuri vaikutus siihen, kuinka eräät Vanhan testamentin kielikuvat on myöhemmin ymmärretty.

Becherin ja Kranichin esitelmä havainnollisti kiinnostavalla tavalla, että vaikka tutkimusmenetelmämme saattavat olla moderneja, itse tutkimuskohde on ikivanha. Kielikontakteilla, käännokskirjallisuudella ja vieraiden kielten opiskelulla on pitkät perinteet. Myös Janne Saarikiven sektioesitelmä tyypologisten mallien hyödyntämisestä etymologisessa tutkimuksessa toi vastapainoa symposiumin moderniin ja kokeilunhaluuseenkin kokonaisuuteen: Kielen menneiden vaiheiden tutkiminen ei ole käynyt vanhanaikaiseksi vaan kuuluu edelleen lingvistiikan ydinalueisiin. Saarikiven mukaan kielten sanastoa voidaan tyypitellä sen mukaan, millä tavalla niillä on taipumus siirtyä eteenpäin sukupolvelta toiselle. Tietyntyypiset sanat periytyvät helposti sellaisenaan, toisilla taas on taipumus kieliopillistua. Oman ryhmänsä muodostavat lainautumiselle alttiit sanat. Niitä tutkimalla voidaan päästä sellaistenkin kielikontaktien jäljille, joista ei ole jäänyt kirjallisia dokumentteja.

Lopuksi

Symposium avasi uusia yhteistyömahdollisuuksia ja rohkaisi hankkimaan lisätietoa sellaisistakin menetelmistä ja aineistotyypeistä, jotka olivat entuudestaan vieraita. Jokainen ahkerasti esityksiä kuuntelemassa käynyt ehti varmasti kuulla myös aivan toisenlaisista tutkimusasetelmista kuin ne, joiden kanssa itse on tottunut työskentelemään, ja uusia ideoita riitti varmasti kotiin vietäviksi.

Olemme iloisia siitä kansainvälisestä ja energisestä tutkijajoukosta, jonka symposium onnistui keräämään yhteen. Kaikkia mielenkiintoisia esityksiä emme ole voineet mainita tässä, mutta lisää voi lukea konferenssin pohjalta kootusta kokoomateoksesta (Paulasto, Meriläinen, Riionheimo & Kok toim., tulossa), joka ilmestyy loppuvuodesta 2014.

Kauimpaa matkanneiden konferenssivieraiden joukossa oli sellaisiakin, jotka eivät olleet ennen nähneet lunta. Helmi-kuinen Joensuu pani parastaan ja tarjosi vieraille kaikkea kuulakkaasta pakkaamusta märkään räntäsateeseen ja keväiseen auringonpaisteeseen.

SANNA HILLBERG
etunimi.sukunimi@uef.fi

MARIA KOK
etunimi.sukunimi@uef.fi

MARJATTA LEHTINEN
marjatl@student.uef.fi

HENNA MASSINEN
massinen@student.uef.fi

MILLA UUSITUPA
etunimi.sukunimi@uef.fi

Lähteet

ARPE, ANTTI – GILQUIN, GAËTANELLE – GLYNN, DYLAN – HILPERT, MARTIN – ZESCHEL, ARNE 2010: Cognitive corpus linguistics. Five points of debate on current theory and methodology. –

Corpora 5 s. 1–27.

CROFT, WILLIAM 1991: *Syntactic categories and grammatical relations. The cognitive organization of information*. Chicago: University of Chicago Press.

— 2001: *Radical construction grammar. Syntactic theory in typological perspective*. Oxford: Oxford University Press.

HASPELMATH, MARTIN 2007: Pre-established categories don't exist. Consequences for language description and typology. – *Linguistic Typology* 11 s. 119–132. <http://www.eva.mpg.de/lingua/staff/haspelmath/pdf/Preestablished.pdf>.

— 2010: Comparative concepts and descriptive categories in cross-linguistic studies. – *Language* 86 s. 663–687. <http://www.eva.mpg.de/lingua/staff/haspelmath/pdf/ComparativeConcepts.pdf>.

KACHRU, BRAJ B. 1985: Standards, codification and sociolinguistic realism. The English language in the outer circle. – Randolph Quirk & Henry G. Widdowson (toim.), *English in the World. Teaching and learning the language and literatures* s. 11–30. Cambridge: Cambridge University Press.

JANTUNEN, JARMO HARRI 2004: *Synonymia ja käännessuomi. Korpusnäkökulma samanmerkityksisyyden kontekstuaalisuuteen ja käännöskielen erityispiirteisiin*. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja 35. Joensuu: Joensuun yliopisto.

PAULASTO, HELI – MERILÄINEN, LEA – RIIONHEIMO, HELKA – KOK, MARIA (toim.) (tulossa 2014): *Language contacts at the crossroads of disciplines*. New-castle-upon-Tyne: Cambridge Scholars Publishing.

WALS = *The world atlas of language structures online*. Toimittaneet Matthew S. Dryer & Martin Haspelmath. Leipzig: Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology. <http://wals.info/>.